

Sofi Oksanen
KO GOLOBICE IZGINEJO

prevedla Julija Potrč

Prolog

*Zahodna Estonija
Sovjetska socialistična republika
Estonija, Sovjetska zveza*

Ustavila sva se še na Rosaliejinem grobu in položila travniško cvetje na gomilo zemlje, poraščene s travo, ki jo je osvetljevala mesečina. Za trenutek sva pomolčala, med nama je ležalo cvetje. Nisem hotel, da bi Juudit odšla, nisem je hotel izpustiti, zato sem moral na glas izreči nekaj, kar se ob takšnih priložnostih ne spodobi:

»Nikoli več se ne bova videla.«

Slišal sem zrnatost svojega glasu in opazil, da so se ji oči orosile – prav s temi solzami me je tako pogosto omajala in povzročila, da se je moje preudarno mišljenje zamajalo kot čolniček iz lubja na valovih reke. Zdaj se je čolniček zibal na valovih njenih solz. Morda sem si želel olajšati trpljenje in sem se zato tako nerodno izrazil, morda sem hotel biti le krut, da bi po poti lahko preklela mene in mojo brezčutnost, ali pa sem hotel še zadnji dokaz o tem, da ni hotela oditi. Še vedno nisem vedel, kaj ji je prišepetavalo srce, čeprav sva že toliko prestala skupaj.

»Žal ti je, da si me po vsem tistem vzel k sebi,« je šepnila.

Ustrašil sem se njene pronicljivosti in se zbegano popraskal po vratu. Zvečer me je utegnila ostriči, pri čemer so mi lasje padli za ovratnik, zato me je srbelo.

»Nič zato, saj razumem,« je nadaljevala.

Nisem ji nasprotoval, čeprav bi ji lahko. Vseeno nisem mislil, da bi v gozdovih lahko več dosegel brez Juudit, dodatne osebe, za katero sem moral skrbeti. Moški so

namigovali drugače. A moral sem jo spraviti na varno v gozd, ko sem izvedel, da je iz Talina pobegnila na domačijo Armovih, ko so se začeli bližati Rusi. Tista hiša ni bila dovolj dobro skrivališče za naju, gozd je bil boljši. Bila je kot ranjena ptica na moji dlani, v zelo slabem stanju; več tednov je bila na koncu z živci. Šele ko je našega bolničarja srečala smrt v boju, so možje dovolili, da nam je gospa Vaik prišla pomagat – nam in Juudit. Uspelo mi je, da sem jo ponovno rešil, a ko bo enkrat zakorakala na pot, ki se vije pred nama, je ne bom mogel več ščititi. Možje so imeli vendarle prav: ženske in otroci morajo biti doma, Juudit se mora vrniti v mesto. Vrv okoli nas se je vse tesneje zadrževala, gozdovi so nudili vse manj zaščite. S kotičkom očesa sem opazoval njen izraz: pogled je obrnila proti poti, po kateri bo odšla, usta je imela odprta, da je lahko na silo vdihovala zrak. Njen izdih je bil kot leden veter, s katerim je skušala omajati mojo odločitev.

»Najbolje bo tako. Za vse nas. Vrni se v življenje, ki si ga zapustila,« sem rekel.

»Ne bo več isto. Nikoli več.«

Prvi del

»Potem je prišel paznik Mark, jih drugega za drugim odvlekel v jarek in jih ustrelil s pištolo.«

12.000. Pričanje v kazenskem postopku proti množičnim morilcem Juhaniju Jüristeju, Karlu Linnasu in Ervinu Viksu v Tartuju, 16.–20. januar, 1962.
Državna založba Estonije, 1962.

*Severna Estonija
Sovjetska socialistična republika
Estonija, Sovjetska zveza*

Brnenje je postajalo glasnejše in vedel sem, kaj se bo vsak hip pokazalo izza dreves. Pogledal sem svoje dlani, bile so mirne. Že čez nekaj trenutkov se bom zapodil proti bližajoči se koloni avtomobilov, pri tem pa ne bom mislil na Edgarja in na njegove živce. S kotičkom očesa sem videl, kako si s tresočo roko drgne hlače, odtenek njegovega obraza je razkrival, da ni pripravljen na boj. Pred kratkim sva bila na urjenju na Finskem, kjer sem zanj skrbel kot za otroka; v boju pa so bile stvari drugačne. Opravila bova svojo nalogo. Kmalu. Zdaj. Spustil sem se v tek, granate so se mi drgnile ob stegna. Granato na eni strani škornja sem zgrabil in v mislih že videl, kako leti skozi zrak. Srajco finske vojske sem si oblekel na otoku, kjer smo se urili, in še vedno je bila kot nova, ob misli nanjo sem občutil dodatno moč v nogah. Kmalu bodo imeli vsi možje moje domovine samo opremo estonske vojske in nobene druge – ne od tujih zavojevalcev ali zaveznikov, samo svojo. To je bil naš cilj: hoteli smo spet imeti svojo državo.

Slišal sem, kako so mi ostali sledili in so se tla potresala od naše moči. Še hitreje sem se pognal proti brnečim motorjem. Zavohal sem znoj sovražnikov, v ustih sem imel okus po besu in železu. V mojih škornjih je tekel nekdo drug: tisti brezimni vojak, ki je v prejšnjem boju skočil v jarek in metal granate proti uničevalnemu bataljonu: kapica, vžigalna

vrvica, met ... kapica, vžigalna vrvica, met ... Bil je nekdo drug – kapica, vžigalna vrvica, met – in ta je zdaj na vso moč tekel proti brnenju. Naši mitraljezi so bili usmerjeni proti koloni. Bilo jih je več, kot smo pričakovali, bilo jih je neskončno veliko, Rusov in pripadnikov uničevalnega bataljona, ki so spominjali na Estonce, imeli so neskončno avtomobilov in mitraljezov. Toda nismo se ustrašili mi, oni so se. V nas je divjal tako silen bes, da so se nasprotniki za nekaj trenutkov ustavili, kolesa avtobusa so se vrtela v prazno, naš srd jih je prikoval v trenutek, ko smo odprli ogenj. Z ostalimi sem se zapodil proti avtobusu, vse smo jih pobili.

Mišice na rokah so se mi še tresle od nabojev, ki sem jih izstrelil, in v zapestju sem čutil težo vržene granate, toda počasi sem dojemal, da je boja res konec. Ko so se mi noge privadile na mirovanje in tulci niso več deževali po tleh, sem opazil, da prekinitev ognja ni prinesla tišine – prinesla je šum, ki ga povzroča lakomno prebijanje črvov skozi zemljo proti truplom, prizadevni šumot oprod smrti na poti k sveži krvi. Smrdelo je; iztrebki in hlapi želodčne kisline iz bruhanja so naravnost zaudarjali. Bleščalo se mi je pred očmi, dim smodnika je začel izginjati in zdelo se mi je, kot bi na robu oblaka zagledal bleščeče zlat voz, ki je prišel po padle: nas, pripadnike uničevalnega bataljona, Ruse in Estonce; vsi bomo šli na isti voz. Priprl sem oči. V ušesih mi je šumelo. Videl sem, kako so si možje med sopenjem brisali čela in se zibali na mestu kot drevesa. Pogled sem poskušal usmeriti proti nebu in lesketajočemu vozu, toda nisem se mogel v nedogled naslanjati na obtolčen avtobus. Najhitrejši so že stopili v akcijo, kot bi bili na tržnici: treba je bilo pobrati orožje padlim, le orožje, pasove in torbice za naboje. Bredli smo med deli teles in

trzajočimi okončinami. Ravno ko sem s trupla sovražnika vzel nabojnik, se je pri tleh nekdo močno oklenil mojega gležnja. Prijem je bil presenetljivo močan, potegnil me je k hropečim ustom na zemlji. Še preden mi je uspelo pomeriti, so mi kolena klecnila in zgrudil sem se poleg umirajočega, enako nemočen kot on sam, in prepričan sem bil, da je napočil moj čas. Toda moški pogleda ni upiral vame, njegove težko oblikovane besede so bile namenjene nekemu drugemu, njegovi ljubici. Nisem ga razumel, ker je govoril rusko, toda s takšnim glasom lahko moški govori le svoji zaročenki. To bi vedel tudi, če ne bi videl fotografije v njegovi umazani roki in bele obleke na njej. Zdaj jo je zamazala ženina kri, prst je ženski prekrival obraz. Z močnim sunkom sem si osvobodil nogo; moškemu je življenje odteklo iz oči, v katerih sem še pred nekaj trenutki uzrl sebe. Prisilil sem se, da sem vstal, treba je bilo iti dalje.

Ko smo pobrali orožje, smo iz daljave spet zaslišali brnenje avtomobilskih motorjev in vodnik Allik je ukazal umik. Prepričani smo bili, da bodo pripadniki uničevalnega bataljona počakali na okrepitve, preden bodo ponovno napadli ali začeli iskati taborišča, toda slej ko prej bodo prišli za nami. Naši mitraljezci so že prišli do obronka gozda, ko sem zagledal znano postavo, ki se je še vedno sklanjala nad neko truplo: Mart. Njegova stopala so zmečkala lobanjo, da so se možgani pomešali z zemljo, on pa je še vedno tolkel, tolkel in tolkel, kot bi skušal s puškinim kopitom skozi truplo udariti v tla. Stekel sem do njega in ga tako močno mahnil, da je spustil puško iz rok. Na vso moč je začel opletati okoli sebe, čeprav ni ničesar videl. Ni me prepoznal, le vpil je na nevidne sovražnike in udarjal po zraku. Kljub kriljenju mi je uspelo odpeti pas, ga zvezati in ga odvesti do obvezovalnice, kjer so možje hiteli zlagati pobrane stvari na kup. Bolničarju sem prišepnil, da je

treba tega moškega imeti na očeh, in si s prstom pobobnal po sencah. On je pogledal Marta, ki je sopel in se penil pri kotičkih ustnic, potem je pokimal. Vodnik Allik je može priganjal. Nekomu je iz rok iztrgal pristrčnico in vpil, da se Estonci v nasprotju s prekletimi Rusi ne bojujejo pijani. Začel sem iskati Edgarja in mislil sem že, da jo je pocvirnal, toda nazadnje sem ga le zagledal sključenega sedeti na skali z dlanjo pred usti, obraz je imel premočen od znoja. Prijel sem ga za ramo. Ko sem ga spustil, si je začel drgniti plašč z umazanim robcem na mestu, kjer sem ga zgrabil s svojimi krvavimi prsti.

»Tega ne zmorem. Ne bodi jezen.«

Naenkrat me je v prsnem košu zaskalelo od gnusa. Spomnil sem se, kako je mama skrivala kavo in jo skrivaj kuhala le Edgarju, nikomur drugemu. Zmajal sem z glavo. Osredotočiti se moram, pozabiti na kavo, na Marta in na to, da sem se poistovetil z moškim v njegovem blodnjavem pogledu, s tistim, ki je v mojih škornjih stekel v boj. Pozabiti moram na sovražnika, ki se mi je oklenil noge in v katerega očeh sem se prav tako prepoznal, pa na to, da se nisem ugledal v očeh vodnika Allika, bolničarja ali koga drugega, za katerega se mi je zdelo, da bo preživel. To je bil moj tretji boj, odkar sem se vrnil s Finske, pa sem bil še vedno živ, na mojih rokah je bila sovražnikova kri. Od kod torej nenadni dvomi, ki so me obhajali? Zakaj se nisem prepoznal v očeh tistih, za katere sem vedel, da bodo preživeli in dočakali mir?

»Boš še naprej iskal naše ali boš ostal s temi in se boril?« je vprašal Edgar.

Glavo sem obrnil proti drevesom. Imeli smo nalogo: oslabiti smo morali Rdečo armado, ki je okupirala Estonijo, in podatke o njenem napredovanju sporočiti zaveznikom na Finskem. Še vedno sem se živo spominjal, kako

veseli smo bili, ko smo oblekli nove finske vojaške uniforme, se zvečer postrojili in peli: *Svobodno morje estonsko bo, svobodna njena zemlja*. Ko smo prišli v Estonijo, je moji enoti uspelo prerezati nekaj telefonskih linij, a smo kmalu izgubili radijsko zvezo in se odločili, da bomo koristnejši, če se pridružimo ostalim borcem. Vodnik Allik se je izkazal za pogumnega moža, gozdni bratje so napredovali z veliko hitrostjo.

»Morda bodo ubežniki potrebovali zaščito,« je šepnil Edgar. Imel je prav. Skupino, ki se je prebijala skozi senčno zavetje gozda, je spremljalo kar nekaj izkušenih mož, toda napredovali so počasi, ker so bili obkroženi z vseh strani in je edina pot vodila skozi močvirje. Bojevali smo se kot nori, da bi jim kupili nekaj časa in zadrževali sovražnika, toda nismo vedeli, ali smo jim z zmago priborili dovolj prednosti. Edgar je uganil, v kateri smeri razmišljam. Dodal je: »Kdo ve, kako stojijo stvari doma. O Rosalie ni nobene novice.«

Še preden mi je o tem uspelo nekoliko razmisliti, sem pokimal in se odpravil sporočit, da bova šla ščitit ubežnike, čeprav je Edgar to gotovo predlagal le zato, da bi se izognil novemu napadu in si rešil kožo. Bratranec je poznal moje šibke točke. Vsi smo doma pustili neveste, zaročenke ali žene, toda le jaz sem svojo žensko uporabil kot razlog, da sem se izognil boju. Kljub temu sem se prepričeval, da je bila moja odločitev povsem častna in celo razumna.

Stotniku se je predlog o najinem odhodu zdel dober. A vseeno me je med potjo prevzel čuden občutek odmahnjenosti. Morda se je razlog skrival v tem, da na levo uho še vedno nisem slišal, ali pa v tem, da so mi v glavi odzvanjale besede umrlega sovražnika njegovi nevesti tik pred smrtjo. Zdelo se mi je, kot da se nič od tega ni zares zgodilo. Z rok si nisem mogel sprati smradu po smrti, čeprav

sem si jih dolgo drgnil v potoku, na katerega sva naletela. Črte na dlani, ki so predstavljale življenje, srce in glavo, so bile še vedno temno rjave in se kot take dobro videle, posušena kri se je zarezovala vse globlje v meso. Hodil sem naprej z roko v roki s pokojniki. Vsake toliko sem se spomnil, kako so mi noge stekle v boj, kako je roka brez oklevanja zgrabila mitraljez, da je zapel, in prijela pištolo, ko je zmanjkalo nabojev, potem je grabila kamne s tal, na koncu pa glavo Rusa treščila v blatnik avtobusa. Toda to nisem bil jaz, to je bil tisti drugi.

V spopadu sem izgubil kompas, midva pa sva se prebijala skozi tuje gozdove. A vseeno sem hodil naprej, kot bi vedel, v katero smer morava iti. Nekoliko sem se razvedril, ko sem spet slišal ptičje petje. Slej ko prej bo Edgar opazil, da ne vem, kam hodiva, a se najverjetneje ne bo pritoževal. Bolj varno je bilo, če sva se izogibala ubežnikom, ki jim je bil za petami uničevalni bataljon. A tega nisva izrekla na glas. Edgar je nekajkrat skušal predlagati, da bi počakala na prihod Nemcev; vse drugo se mu je zdelo nesmiselno, sploh pa se zdaj ni več splačalo tvegati. Nisem ga poslušal, kar hodil sem dalje. Šel bom na domačijo Armovih, da bom zaščitil Rosalie in njeno družino, prav tako bom preveril, kaj se dogaja na naši kmetiji, pri Simsonovih. Če se bodo spopadi nadaljevali, bom poiskal zaupanja vrednega brata in se pridružil njegovi skupini. Edgar mi bo sledil, kot mi je sledil čez Finski zaliv, ko sem odšel na urjenje. Ko je led v zalivu počil in je začela pritekati voda, je pobledel v obraz, hotel se je vrniti. Smuči so nama zamrznile, da sem moral s spodnje strani odlomiti kepe ledu, tudi na Edgarjevih. Potem sva spet tekla na smučeh drug za drugim, jaz spredaj in on zadaj, kot se premikava tudi zdaj. A tokrat bi rad vzdrževal precejšnjo razdaljo, da bi šumenje krošenj preglasilo bratrančevo sopihanje. Ko sem prej iz-

brskal tobačnico, so se mi tresli prsti. Nisem hotel, da bi Edgar to opazil. Spet se mi je v misli prikradel izraz moškega, ki me je zgrabil za nogo, zato sem pospešil korak. Zaradi nahrbtnika sem imel težke noge, a sem vseeno pospešil, obraz moškega sem hotel pustiti za sabo, njega, za katerega sem domneval, da ga je pokončala moja krogla, njega, čigar nevesta ne bo nikoli izvedela, kje je njen ženin padel in da je bila njegova zadnja misel: »Ljubim te.« Imel sem tudi druge razloge, zakaj sem rade volje odšel in pustil ostale med pripravami na naslednji napad. Naši zavezniki Nemci so mi že nekaj časa vzbujali dvome.

Poslali so nas, naj napademo Rdečo armado od zadaj, opremljene le z nekaj granatami, pištolami in nedelujočim radiem. Nič drugega nam niso dali, še uporabnega zemljevida Estonije ne. Poslali so nas v smrt, to je bilo na dlani. Pa sem vseeno sledil ukazom in držal jezik za zobmi, nisem izrazil dvomov. Kot da se iz preteklih stoletij ne bi nič naučili – iz časov, ko so nemški baroni v baltskih državah bičali naše hrbte.

Preden sem odšel na Finsko, sem se nameraval pridružiti skupinam Zelenega stotnika, razmišljal sem celo o atentatu. Toda premislil sem si zaradi vabila na urjenje na Finsko in zaradi dejstva, da je morje končno zmrznilo ter mi omogočilo enostaven prehod na Finsko. To se mi je zdel znak usode; med gozdnimi brati je bilo tudi toliko hvalisanja in nepazljivosti, da zaradi tega ne bi dobili niti enega boja in pregnali niti enega sovražnika, nikogar ne bi pripeljali nazaj iz Sibirije in ne bi si spet priborili niti ene domačije. Zdelo se mi je, da Zeleni stotnik po nepotrebem tveganju, ker je v notranjem prsnem žepu nosil beležnico, v katero je zapisoval podatke o vseh možeh, ki jih je oskrboval s hrano, poleg tega je na liste zapisoval natančne načrte o napadih in podatke o tunelih. Moje sume je potrdila Martova

hči. Povedala mi je, da so pripadniki uničevalnega bataljona našli popis njene mame o porabljeni hrani, kjer je bilo v stolpcih skrbno vpisano, kdo in kdaj je jedel pri njih, saj je Zeleni stotnik obljubil, da bodo kasneje poplačani za trud in hrano. Zdaj so od Martove domačije ostale le kadeče se ruševine, Martu se je omračil um, njegova hči pa je tavalala nekje pred nama skupaj z ostalimi ubežniki. Nekatere brate, ki so bili omenjeni v popisu hrane, so že usmrtili.

Zavedal sem se, da bodo nekoč v prihodnosti, ko bo Estonija spet svobodna, hoteli na ta leta gledati brez slabe vesti. Zato potrebujejo dokaze o našem zakonitem ravnanju in o tem, da smo delovali po svoji vesti; hoteli bodo imeti dokumentirane podatke. Toda vzornega obnašanja si v tem trenutku nismo mogli privoščiti, saj so dejanja boljševikov jasno kazala, da so našo državo in domove zavzela bitja brez vsakršne omikanosti. A stotnika nisem sodil na glas – kot izobražen mož in junak osvobodilne vojne je o vojskovanju vedel več od mene, poleg tega je bilo v njegovih predlogih veliko modrosti. Uril je može, jih naučil streljati in uporabljati Morsejevo abecedo ter zagotovil, da so vsak dan vadili najpomembnejšo veččino v gozdu: tek. Če si ne bi vsega skrbno beležil, bi morda res ostal med njegovimi možmi v Estoniji. No, in če ne bi bilo fotoaparata, ki ga je imel nekdo od njegovih. Ko sem bil že nekaj časa s fanti, so se nekega jutra začeli zavzeto pripravljati na skupinsko fotografiranje. Neki meni neznan možki se je odkradel stran in jaz sem sledil njegovemu zgledu, rekoč, da nočem biti na fotografiji, ker tudi sicer ne sodim zares mednje. Fantje so pozirali pred gozdnim skrivališčem, opasani z ročnimi granatami so se naslanjali drug drugemu na ramena, nekdo je porinil glavo v trobljo prenosnega gramofona in se pačil. Pred skupino so postavili zvrhan nahrbtnik komunističnih bankovcev iz sefov

v občinski hiši, ki jih je Zeleni stotnik dan pred tem v šopih delil zaposlenim, ker se je zavedal, da bo v vsakem primeru obdolžen. Kar vzemite, jim je prigovarjal, ti rublji so poplačilo za denar, ki ga je našemu narodu zasegla Sovjetska zveza.

Stotnik je bil že zdaj legenda, a mene to ni mikalo, nisem hotel biti junak. Je bila to šibkost? Sem bil sploh kaj boljši od Edgarja?

Rosalie bi bila ponosna na skupinske fotografije, tako na tiste z otoka, kjer je potekalo urjenje, kot tudi na te z enoto Zelenega stotnika. A ker nisem hotel ponoviti stotnikovih napak, sem raztrgal Rosaliejino fotografijo, pa čeprav s težkim srcem. Njen pogled me je tolažil v mnogih trenutkih najglobljega obupa. Potreboval ga bom v primeru, da mi bo življenje s krvjo odteklo v zemljo, potreboval sem ga že zdaj, ko sva blodila po skalah in mahu in sem pustil brate za sabo, jih prepustil boju. Potreboval sem njen pogled. Edgar, ki je zlagoma tekel za mano, ni nikoli imel pri sebi spomina na ženo. Ko se je prikazal v gozdni koči, kjer sem čakal na odhod na Finsko, mi je dal jasno vedeti, da ne smem nikomur črhniti o njegovem povratku v domače kraje. Kot dezerter se je upravičeno bal, poleg tega se je zavedal, da mama nima dobrih živcev. Kljub temu si nisem mogel predstavljati, da bi na njegovem mestu ravnal enako; da Rosalii ne bi nekako sporočil, da sem še živ. Za sabo sem slišal Edgarjevo sopihanje in nisem mogel razumeti, zakaj bi hotel ženo pustiti v prepričanju, da je njen mož še vedno v vrstah Rdeče armade. Meni se je na vso moč mudilo k Rosalie, medtem ko Edgar ni niti z besedo omenil, da bi rad videl svojo ženo. Začel sem že sumiti, da jo je hotel kar brez slovesa pustiti, ker si je našel novo ljubico, mogoče v Helsinkih. Edgar je pogosto hodil sam naokrog po opravkih, zahajal je v restavracijo

Klaus Kurki. A proti tej domnevi je govorilo dejstvo, da se njegov pogled ni nikoli omehčal ob pogledu na žensko, poleg tega ni bil takšen ljubitelj žganja kot ostali, o čemer je pričala svežina njegovega daha, ko se je vrnil v prenočišče. Nosil je enaka športna oblačila kot mi – tista, ki smo jih dobili zastonj –, čeprav se je namrgodil, ko je s pogledom premeril blago in kroj. V teh oblačilih že ne bi mogel špancirati z damami, prav tako jim ne bi mogel nuditi kaj prida zabave z dvajsetimi markami, kolikor smo jih dobili na dan, kaj šele da bi se spoznaval s helsinškimi javnimi hišami. Denarja je bilo komaj dovolj za tobak, nogavice in druge nujne reči.

Tudi ostali so skrivaj pogledovali bratranca, zdel se jim je drugačen. Ustrašil sem se že, da ga bodo poslali z otoka, češ da ni kos nalogi. Ko si je prebil kotiček očesa zaradi povratnega udarca puške in se začel še bolj bati streljanja kot prej, sem moral zavihati rokave in trdo delati z njim. Hkrati mi ni šlo v račun, kako je preživel v Rdeči armadi in kje si je pridobil odvečne kilograme okoli pasu – Rusi svojih vojakov nikakor niso hranili s svinjsko mastjo in belim kruhom. A na Staffanovem otoku je njegov od smetane odebeljeni trebušček le izginil, saj se je na Finskem vse dobilo samo na nakaznice.

Bratrancu so velikokrat pogledali skozi prste, ker je bil po naravi čveka. Ko so finski poveljniki postali predavatelji, je lahko predstavil svoje znanje vojaških činov v Rdeči armadi, ponašal se je s tekočo ruščino in poskušal celo poučevati skakanje s padalom, čeprav ni sam še nikoli skočil. Večere je preživljal ob mojstrskem ponarejanju dokumentov, potrebnih za povratek v Estonijo. Nekoč mi je prišepnil, da načrtuje elitno skupino, katere jedro bo dobil na otoku. Pustil sem ga nakladati. Ker sva skupaj odraščala, sem bil njegove bujne domišljije vaje bolj od ostalih,

ki so bratrančevemu mlatenju prazne slame pozorno prisluhnili. Prostege časa smo imeli na pretek; veliko je bilo trenutkov, ko so možje boljčali v vsako pripadnico prostovoljnih ženskih enot, kot bi se jim prikazala Eva. Jaz sem se zaposlil z mislimi na Rosalie in na pomladno žetev. Junija smo izvedeli za deportacije. Potem ko so očeta prejšnje leto prijeli, ni bilo o njem nobenega glasu več. Mama je jokala, češ da bi moral peti internacionalo in si med tem sneti klobuk, da ne bi smel biti tako glasen o zadevah Združenja pridelovalcev krompirja in da ne bi smel nasprotovati nacionalizaciji, toda jaz sem vedel, da tega ni zmožel. Zato smo Simsonovi izgubili domačijo, zato je moral sin v gozdove, oče pa v zapor. Iz njega so hoteli narediti svarilni zgled. Hkrati so ljudi mirili, da jim ne bodo vzeli zemlje, toda kdo je sploh verjel boljševiskom?

Edgarja usoda Simsonove domačije ni ganila, čeprav so za njegovo šolanje plačali z denarjem, ki ga je prinašala. Kmetija je plačala šole, o katerih se je zdaj lahko pomenkoval in razpredal o študentskem življenju v Tartuju, saj je bilo v naših vrstah več študentov kot kmetov. Toda ti fantje niso vedeli prav dosti o življenju; to je bilo jasno iz njihovega posmehovanja tistim, ki so jih imeli za preprostejše od sebe. Zanje je bila beseda »neizobražen« kletvica in vse ljudi so sodili po tem, ali so hodili v šolo le tri leta ali več. Včasih so njihovi pogovori izdali, da so prebirali preveč angleških vohunskih romanov, saj so se na vsa usta postavljali, češ da bodo s Staffanovega otoka prišli vohuni, zaradi katerih bodo dnevi Rdeče armade šteti. Še najbolj glasen pri tem je bil Edgar. Nekateri možje so bili sicer res pustolovci, toda med njimi nisem prepoznal strahopetca, kar mi je vlilo nekaj zaupanja in mi razpršilo dvome o tem, s kakšnimi ljudmi imam opravka. Vsaj osnove smo obvladali: učili smo se uporabljati radio in vadili

Morsejevo abecedo. Edgar je bil sicer nespreten pri vstavljanju nabojev, toda njegovi fini prsti so bili kot ustvarjeni za telegraf in sposoben je bil odtipkati kar sto znakov na minuto, medtem ko so bili moji veliki prsti bolj primerni za ročaj pluga. A strinjala sva se o najpomembnejših stvareh: družilo naju je politično prepričanje in oba sva bila proangleško usmerjena.

Jaz sem imel svoje načrte: namesto fotografije Rosalie sem v prsnem žepu že od otoka dalje nosil liste papirja z luknjicami za arhiviranje ob strani. Preveč drzno in nespametno bi bilo s sabo nositi vse dokumente. Kupil sem tudi zvezek s povoščenimi platnicami, ki mi je rabil kot dnevnik – nameraval sem namreč zbirati dokaze o uničenju, ki so ga povzročali boljševiki, saj jih bomo potrebovali, ko bo napačil mir. Takrat bom dokumente izročil ljudem, ki so z besedami spretnejši od mene in bodo lahko napisali zgodovino tega osvobodilnega boja. Zavedanje o pomembnosti naloge me je bodrilo v trenutkih dvoma, da pri velikih načrtih nisem sodeloval zaradi svoje bojazljivosti ali da sem se hotel le ogniti boju. Ne glede na vse bi bil oče ponosen na mojo nalogo. Zapisati nisem nameraval nič takega, kar bi lahko drugim nakopalo težave ali razkrilo preveč o naših kontaktnih osebah. Ne bom uporabljal imen, morda tudi krajev ne bom omenjal. Priskrbel si bom fotoaparata, a ne zato, da bi naredil skupinske fotografije naših bratov. Povsod naokrog so se svetlikale oči vohunov. Njihov lesk se je bleščal od zlata, v naših očeh pa je bila le črna prst.